לך לך ג

א. כתב הרמב"ם בספר המצות: „מצוה רטו היא שצונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם[1] המול לכם כל זכר". אמנם במנין המצות בריש ספר היד[2] כתב „למול את הבן שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו" — שהוא כתוב בפ' תזריע[3].

וצריך להבין טעם השינוי, שבמנין המצות הביא המקור למצוה זו מהכתוב דפ' תזריע ולא (כבספר המצות) מהציווי שנאמר לאברהם[4].

ועוד תמוה: במנין המצות מדייק הרמב"ם[5] בלשונו לומר „למול את הבן"[6], שבפשטות כוונתו שהחיוב על האב למול את בנו [ובפרט ששינה ממ"ש (בל' סתמי) בהכותרת להל' מילה „למול הזכרים ביום השמיני"][7]: וא"כ לכאורה הו"ל לה־

רמב"ם להביא הכתוב דאברהם, ששם מוכח שהאב מצווה למול את בנו[8], ולא הכתוב „וביום השמיני ימול בשר ערלתו" שלא נזכר בו שהחיוב הוא על האב[9].

לכאורה י"ל ששינוי זה תלוי בפלוגתת הבבלי וירושלמי, שבבבלי[10] למדו החיוב שעל האב למול את בנו ממש"נ[11] באברהם „וימל אברהם את יצחק בנו", וירושלמי[12] למדו ממש"נ „וביום השמיני

---

1) פרשתנו יז, י.

2) מ"ע רטו — הובא גם בכס"מ ריש הל' מילה.

3) יב, ג.

4) ובפרט ע"פ תי' הא' בסנהדרין (נט, ריש ע"ב) דנשנית בפ' תזריע רק למישרי שבת. וראה מנ"ח מצוה ב בתחלתה.

בהערות הר"ח העליר לסהמ"צ שם, מביא גירסא מכת"י, שגם במנין המצות בריש ס' היד הובא הכתוב ד„המול לכם כל זכר". אבל הנוסח בדפוסים הנפוצים (ושהי' לפני הכס"מ) הוא כבפנים, וכ"ה לכל הגירסאות בס' המדע (ירושלים, תשכ"ד).

5) גם בסהמ"צ לפנינו איתא „למול את הבן". אבל בתרגום קאפח שם „שנצטוינו להמול" (ולא „למול את הבן").

6) ותיבות אלו נמצאות בכל הגירסאות בס' המדע (ירושלים, תשכ"ד).

7) אבל בביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע לא־לב (קפ, רע"ג), שכוונת הרמב"ם „למול את הזכר, כידוע דפעמים הרבה תבוא הוראת בן במקום זכר כו'" (ונכלל בזה גם הציווי למול עבדים. ומתרץ עפ"ז קושיית הכס"מ ריש הל' מילה). ע"ש.

8) אלא שבכתוב שהביא הרמב"ם בסהמ"צ „המול לכם כל זכר" לא מפורש לכאורה חיוב האב למול את בנו. — ובקידושין (כט, א) הובא הכתוב (וירא כא, ד) „וימל אברהם את יצחק בנו" (וראה מהרי"ט, פני יהושע ועוד — קידושין שם).

אבל ראה רש"י שבת (קלב, ב ד"ה בינוני) — „ואביו מצווה עליו נפקא לן מהמול לכם כל זכר", היינו שבהציווי דפרשתנו נכלל גם חיוב האב למול את בנו. וכבר העירו מיל"ש וירא שם (רמז צב. וראה ב"ר פנ"ג, ז וברש"י שם) „וימל גו' בן שמונת ימים כאשר דברי' . . והיכן דבר ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר" (פרשתנו שם, יב). ואכ"מ.

9) ראה עצמות יוסף לקידושין שם. ולהעיר ממראה הפנים לירושלמי קידושין פ"א ה"ז.

10) קידושין כט, א.

11) וירא כא, ד. וראה לעיל הערה 8.

12) קידושין פ"א ה"ז.

---

*) כ"ה ביל"ש ורש"י לב"ר שם. אבל בפ' וירא שם נאמר „כאשר צוה" (וראה יל"ש עם שינויי נוסחאות כו' — ירושלים, תשל"ג). — הלשון „כאשר דבר" נמצא לעיל סוף פרשתנו (יז, כג) במילת ישמעאל בנו כו'.

ימול בשר ערלתו" (ש"ודאי דלאו אקטן מוטל לעשות רק על האב" — קרבן ה־עדה), ובספר היד נקט הרמב"ם כדרשת הירושלמי.

אבל הא גופא טעמא בעי, מדוע נקט הרמב"ם בס' היד כהירושלמי ולא כה־בבלי[13] (ובפרט ע"פ הכלל הידוע[14] שה־רמב"ם מביא הדרשה הפשוטה יותר, והרי בכתובים דאברהם מפורש ופשוט (יותר) חיובא דאב[15]).

ב. והנה בפשטות יש לבאר זה ע"פ דברי הרמב"ם הידועים בפירוש המש־ניות שלו[16], וז"ל:

"ושים לבך על העיקר הגדול . . שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו כגון . . אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה. וכן גיד הנשה אין אנו הולכים אחר איסור יעקב אבינו אלא מצות משה רבינו ע"ה הלא תראה מה שאמרו תרי"ג מצות נאמרו לו למשה מסיני וכל אלו מכלל המצות".

ולכן לא נקט הרמב"ם בס' היד ה־כתוב שנאמר לאברהם (היינו "נביאים שלפניו" דמשה) אלא דפ' תזריע[17], שהוא הציווי ש"הקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו"[18].

אבל עפ"ז קשה יותר זה שבספר ה־מצות מביא הכתוב דאברהם ולא הזכיר כלל הכתוב דפ' תזריע?

ויתירה מזו: בספר המצות מדגיש הרמב"ם "והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר" — היינו שלא זו בלבד שמביא הכתוב דאברהם, אלא שמוסיף ומדגיש שהציווי לישראל (שצונו) למול

13) וראה ביאור פלוגתת הבבלי והירושלמי (לקו"ש חי"א ע' 46 הערה 26) — אם הוא חיובי' דאב או דבן. ע"ש. וראה שם ע' 45 שוה"ג הב' להערה 19. לקמן הערה 62. ואכ"מ.

14) יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד.

15) ראה לעיל הערה 8.

16) חולין ספ"ז. — וכבר העיר בבית האוצר (להר"י ענגל) כלל א (אות ז ד"ה וע"ע רמב"ם) מל' הרמב"ם הל' מלכים רפ"ט "ונשלמה תורה על ידו".

17) ומובן שאי"ז סתירה שלמדים הרבה פרטי חיובים דמילה מכתובים דאברהם (קידושין שם) — כי (נוסף על המבואר בהערה הבאה, הרי) זהו רק ב־נוגע לפרטי המצוה, אבל כללות המצוה צ"ל נשנית לאחר מ"ת. — ולהעיר מהשקו"ט בהכלל דאין למדין מקודם מתן תורה (ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"נ. וראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 142 וב־הערות שם).

18) וראה ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג שם (קפ, א־ב) — ע"פ מ"ש הרשב"ץ בזהר הרקיע (עשין ספ"ה) — שאם מילה לא היתה נשנית בסיני, אין ראוי למנותה במנין המצות ולכן הביא הרמב"ם הכתוב דפ' תזריע. ע"ש באורך.

אבל ראה אגרות הרמב"ם (לפסיא טו, ד ואילך) שגם על הכתובים דאברהם אפ"ל שהם ציווי ש־הקב"ה ציוה אותנו ע"י משה, כי גם כתובים אלו הם חלק מתורה שניתנה לנו ע"י משה בסיני [וכמחז"ל (חולין ק, ב במשנה) בגיד הנשה — שעליו קאי ה־רמב"ם בפיהמ"ש שם — "שנכתב במקומו"]. — אבל גם לפ"ז י"ל שהרמב"ם נקט הכתוב שהוא בפשטות ציווי הקב"ה ע"י משה, ע"ד הכלל הנ"ל שהרמב"ם נקט הדרשה הפשוטה יותר.

*) ולכאורה עכצ"ל כן במצות פו"ר שהביא בה הרמב"ם (מ"ע ריב) הכתוב דלפני הדיבור [אבל ראה ביאור הרי"ף פערלא שם (קעט, ד) — ע"פ הרשב"ץ שם — דגם בפו"ר אפ"ל ד"מעיקרא לישראל נאמרה ולא לב"נ אלא שנכתבה אצל בני נח משום איזה טעם כדאמרינן בגיד הנשה". וצ"ע]. ואכ"מ.

כו' הוא הוא הציווי שהי' לאברהם — היפך ה„עיקר הגדול" שבפירוש המשניות, „שכל מה שאנו . . עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו".

ג. ויש לומר בהקדם תוס' ביאור בדברי הרמב"ם הנ"ל בפירוש המשניות, שלכאורה יש להקשות[19]:

מכיון שמצות מילה המוטלת עלינו אינה מצות מילה שנצטווה אברהם אבינו, אלא יסודה וענינה הוא — „מצות הקב"ה על ידי משה רבינו ע"ה" — מדוע נקראת מצוה זו בשם „בריתו של אברהם אבינו", ועד שנקבע שם זה בנוסח ה־ברכה[20] — „להכניסו בבריתו של אברהם אבינו"?

ומצינו ג"כ ששייכותה של מצוה זו לבריתו של אברהם אבינו מוזכרת ומודגשת בספר היד, בכתבו ע"ד גודל ה־עילוי של ברית מילה וחומר הפרתה — „לא[21] נקרא אברהם אבינו שלם עד שמל . . וכל המפר בריתו של אברהם אבינו . . וכל מצות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות . . ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות עם[22] אברהם אבינו".

וכעין הדגשה זו מצינו גם בפירוש המשניות שם גופא, וז"ל: „(אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל . . אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו) שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" — דלכאורה[23] מה טעם הוספה זו „שנמול כמו שמל אעע"ה", לאחר שקבע שאין אנו מלין אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה? [וכמו בההמשך תומ"י במצות גיד הנשה, שלא כתב הרמב"ם ש„מצות משה רבינו ע"ה" היתה שלא לאכול גיד הנשה כמו שלא אכלו יעקב ובניו[24]].

ד. וי"ל הביאור בזה — בפשטות:

בה„עיקר הגדול" שכתב הרמב"ם — דזה שאנו מקיימים את המצות אינו מפני הציוויים שקדמו להציוויים על ידי משה רבינו בסיני — כוונתו לומר שכל החיוב המוטל עלינו בקיום כל המצות בא אך ורק מהציווי של הקב"ה ע"י מרע"ה, בלי קשר וזיקה להציוויים שנאמרו ע"י ה־„נביאים שלפניו": אבל אין זה נוגע לגוף המצות ומהותן, ויתכן שפיר שגדרן ומהותן של המצות דלאחר מ"ת יש להן קשר ודמיון לענינן שלפני מ"ת — ועד שיתכן שמהותן וענינן אחד.

ובנדו"ד — מצות מילה: ודאי שרק ציוויו של הקב"ה ע"י משה רבינו הוא המחייב אותנו לקיים מצוה זו, ולא הציווי לאברהם; וביחד עם זה מהותה של מצות מילה שנצטווינו היא היא בריתו של אברהם אבינו — הקב"ה ציונו (ע"י משה רבינו) להכניס את הבן (ע"י ברית מילה) בהברית שכרת הוא ית' עם אברהם אבינו.

---

19) ראה גם לקו"ש ח"י (ע' 44 ואילך) — בפנימיות הענינים.

20) שבת קלז, ב. רי"ף שם. רמב"ם הל' מילה רפ"ג.

21) הל' מילה פ"ג ה"ח־ט.

22) ובפרט שתיבות אלו („עם כו'") הן הוספת הרמב"ם (על ל' הש"ס — נדרים לא, ב במשנה (וראה ר"נ שם: בפרשת מילה). וראה ירושלמי שם פ"ג ריש ה"ט: כתיב ביום ההוא כרת ה' ברית את אברם לאמר וגו' עד ואת בריתי . . י"ג בריתות). וראה גם פיהמ"ש להרמב"ם נדרים שם.

23) וראה לקו"ש שם ע' 47 הערה 29 (ולקו"ש ח"ה שצויין בהערה הבאה) — בפנימיות הענינים.

24) ראה לקו"ש ח"ה (ע' 89 הערה 25) ע"ד לשון הרמב"ם שם בנוגע לאבר מן החי „שיתקיים איסור אבר מן החי". ע"ש.

ועפ"ז נמצא, שבמצות מילה יש חי־דוש גדול לגבי שאר המצות שנצטוו עליהן קודם מ"ת:

בשאר המצות הרי המצוה כפי ש־ניתנה במ"ת היא מצוה חדשה שאינה קשורה עם הציווי שהי' לפני מ"ת, וע"ד „ניתנה תורה ונתחדשה הלכה"[25]; ואפילו כאשר גוף המצוה לא נשתנה — הרי אין לתוכן וענין המצוה שאנו מקיימים קשר ושייכות להמצוה שהיתה קודם מ"ת, ולדוגמא — אבר מן החי: זה שאנו אסו־רים באכילת אבר מן החי אין לו קשר לאיסור אבר מן החי שהי' נוהג לפני מ"ת.

וגם באיסור גיד הנשה שמפורש ב־גמ'[26] „שנכתב במקומו (בפ' וישלח) לידע מאיזה טעם נאסר להם", שהטעם שהוז־הרנו (לאחר מ"ת) שלא לאכול גיד הנשה הוא מפני „(על כן . .) כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה"[27] — הרי זה רק טעם המצוה, שאיסור אכילת גיד הנשה הוא זכר להמאורע שאירע עם יעקב, אבל בגוף ועצם המצוה אין קשר ביניהם.

משא"כ במילה, שהקשר של מצוה זו שאנו מקיימים למצות מילה דאברהם אבינו אינו רק טעם וזכר, אלא שהוא אותו הענין ממש[28], שתוכן מצות מילה שלנו הוא מה שמכניסים את הנמול „בבריתו של אברהם אבינו".

[וזהו עוד יותר ממ"ש הב"ח[29] גבי מצות סוכה, שכוונת המצוה — „למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בנ"י בהוציאי אותם וגו'"[30] — היא חלק מהמצוה עצמה, ובלי כוונה זו „לא קיים המצוה כתיקונה" (דאף שתלה הכתוב „הרבה מצות"[31] ביציאת מצרים, מ"מ, בשאר המצות הם רק טעם וזכר, משא"כ במצות סוכה הרי כוונה זו היא חלק מעצם המצוה).

דשם הרי סו"ס אין זה אלא כוונה וזכר, אלא שהם חלק ופרט מקיום ה־מצוה; משא"כ בנדו"ד — מצות מילה, שהענין ד„בריתו של אברהם אבינו" אינו רק פרט וחלק מהמצוה, אלא הוא מהותה של המצוה, שע"י מצוה זו מכניסים את הנמול „לבריתו של אברהם אבינו", כנ"ל].

וזוהי כוונת הרמב"ם בהוסיפו „ש־הקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" — להדגיש החידוש במצות מילה שאנו מקיימים, שה„ברית" הנפעלת על ידי המילה שלנו היא אותה ה„ברית" שכרת הקב"ה עם אברהם אבינו.

ויש לומר, שזה מודגש עוד יותר בזה שרוב פרטי החיובים דמילה נלמדו מה־כתובים דאברהם[32], ועד שגם חיוב כרת נאמר (ורק) גבי אברהם[33] (ולא בפ'

25) שבת קלה, סע"א (בנוגע למילה. וראה הערה 28). ב"ב קי, ב. — ועד כ"כ שהציוויים שקודם מ"ת נתבטלו (ראה לקו"ש ח"ח ע' 57 ואילך ובהערות שם).

26) חולין קא, ב.

27) וישלח לב, לג.

28) אף שפרטי דיני מילה שלנו אינם בדיוק כבאברהם, כי ניתנה תורה ונתחדשה הלכה (שבת שם). ואחז"ל (יבמות עא, ב) דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם, אף שלאחרי מ"ת מל ולא פרע כאילו לא מל (שבת קלז, ריש ע"ב במשנה). ועוד.

29) לטאו"ח סי' ח (ד"ה ונקראים). שם סי' תרכ"ה.

30) אמור כג, מג.

31) ל' הטור סתרכ"ה שם.

32) ראה קידושין שם.

33) פרשתנו יז, יד (וראה הערה 35). — ולהעיר שלשון הכתוב שם הוא „ונכרתה גו' מעמי". ומובן ממש"ת לקמן סעיף ז, שהתחלת עם ישראל היא מאברהם (אף שמצות התורה הן רק מסיני).

תזריע) — להדגיש שמצות מילה שלנו היא היא „בריתו של אברהם אבינו".

ה. ועפ"ז יש לבאר טעם השינוי בין ספר המצות, ששם הביא הרמב"ם הכתוב דאברהם, ומנין המצות בריש ספר היד, ששם הביא הכתוב דפ' תזריע:

מהחילוקים בין ספר המצות ומנין המצות שבספר היד הוא:

ספר המצות אינו ספר הלכה, אלא רק ביאור של התרי"ג מצות, תיאור קצר של המצוה ומקורה בתושב"כ ודיני' (בכללות) בתושבע"פ[34]: וכמו"כ בנדו"ד, מכיון שעיקר פרשת מילה הוא — הכתו־בים דאברהם שמשם נלמדים רוב פרטי', ושם מבואר מהותה של המצוה, שהיא „ברית" בין ישראל להקב"ה (בריתו של אברהם) — מביא הרמב"ם הכתוב „המול לכם כל זכר": ולכן מדגיש שם שהציווי הי' „לאברהם" — כי זהו ענינה של מצות מילה, „בריתו של אברהם אבינו", כנ"ל[35].

משא"כ במנין המצות שבריש ס' היד — ספר „הלכות הלכות"[36] — מביא ה־רמב"ם הכתוב שעיקרו (לא מהותה וגד־רה של המצוה, אלא) מקור החיוב לקיים מצוה זו בתור אחת מתרי"ג מצות ש־נאמרו למשה בסיני; והיות „שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו", מובן, שצריך להביא הכתוב שלאחרי מ"ת, שהיא (בפשטות[37]) „מצות הקב"ה ע"י משה רבינו", כי חלות החיוב דמצוה זו היא מכתוב זה דוקא.

ו. חידוש זה שבמצות מילה (שמהותה של ברית מילה היא — „בריתו של אברהם אבינו", שלפני הדיבור) — יובן יותר ממשנ"ת במק"א[38], שבמצות מילה יש שני ענינים:

א) מצוה פרטית, אחת מתרי"ג מצות התורה.

ב) ענין כללי — „ברית" בין ישראל והקב"ה, „זאת בריתי . . ביני וביניכם"[39], שברית מילה שייכת לעצם קדושת ישר־אל. וי"ל שזהו גם עיקר כוונת הרמב"ם במ"ש (בחותם הל' מילה[40]) „מאוסה היא הערלה שנתגנו בה הגוים שנאמר[41] כי כל הגוים ערלים", להדגיש, שענין המילה נוגע לכללות „ישראל" [שלכן, גם איש ישראל שאינו יכול לקיים מצות מילה בפועל (מפני שאחיו מתו מחמת מילה וכיו"ב[42]) נק' „מהול"[43], שי"ל ה־טעם, כי עיקר שם „מהול" הוא לא מפני פעולת המילה, אלא מפני חיובו להכנס לברית זו, שישנו גם במי שאינו יכול לקיים המצוה בפועל[44]].

וליתר ביאור: גם ה„מצוה פרטית" דמילה נקראת בשם „ברית" — אלא ש־ישנם שני ענינים בה„ברית" שבין ישראל והקב"ה: א) הברית על קיום התומ"צ[45],

---

34) ראה הקדמת הרמב"ם לספר המצות.

35) ולהעיר, שבריש הל' מילה מביא הרמב"ם (לא מקור המצוה, הכתוב דפ' תזריע, אלא) „מילה מ"ע שחייבין עלי' כרת שנאמר (באברהם) וערל זכר גו' ונכרתה גו'". וראה לקמן הערה 50, שבזה מודגש תוכנה הכללי של מצות מילה.

36) ל' הרמב"ם בסוף הקדמתו לס' היד.

37) ראה לעיל הערה 18.

38) לקו"ש חכ"ה ע' 58 ואילך. וראה גם לקו"ש חל"ה ע' 56 ואילך.

39) פרשתנו יז, י. וראה שם, יג־יד. ועוד.

40) והוא ממשנה נדרים לא, ב.

41) ירמי' ט, כה.

42) ראה רש"י ועוד נדרים שם. וראה ע"ז כז, א.

43) משנה נדרים שם.

44) ראה ע"ז שם.

45) ראה רד"ק ירמי' שם. ועוד. ולהעיר מב' הפירושים בפסוק (ירמי' לג, כה) „אם לא בריתי גו'"

ב) ה„ברית" והקשר שבין הקב"ה וישראל מצד מהותם דישראל[46]. וזהו הענין ה־כללי שבברית מילה, שנוסף על היותה מצוה פרטית (אחת מתרי"ג מצות התורה) הרי היא אות הברית השייכת לישראל. וכמפורש במאמר חז"ל[47] שמביא ה־רמב"ם (בהמשך ל„מאוסה היא הערלה כו'") „וכל[48] המפר בריתו של אברהם כו' אע"פ שיש בו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא" — כי הברית ד־מילה קדמה לברית דתורה ומעשים טובים, שקודם צ"ל[49] המציאות דישראל (והברית עמו), ואח"כ[49] שייך הברית דתורה[50].

[וי"ל שזוהי כוונת המדרש[51] „אם אין אדם נמול אינו יכול ללמוד תורה ש־נאמר[52] מגיד דבריו ליעקב למי שהוא מל כיעקב לא[52] עשה כן לכל גוי משום שהם ערלים" — דברית מילה קדמה לתורה, כי תורה ומצות ניתנו לישראל דוקא ולא לאומות העולם, וישראל שייך לברית מילה].

ז. ובזה יש לבאר הטעם שלא זו בלבד שמצות מילה התחילה מאברהם אבינו, אלא עוד זאת — שמצות מילה שאנו מקיימים לאחרי מ"ת קשורה ל־אברהם ועד שנקראת „בריתו של אברהם אבינו":

„בריתו של אברהם אבינו" אינה כרי־תת ברית על קיום התורה ומצות, כי ענין התורה מתחיל מזמן מתן תורה, וכנ"ל מהרמב"ם שאין המצוות שלנו באות מהציוויים שלפני הדיבור: אלא ה„ברית" עם אברהם, „ביני וביניכם ובין זרעך אחריך", היא עם ישראל, דהתחלת עם ישראל היא מאברהם יצחק ויעקב[53], ומאז הותחלה ברית וקדושת ישראל

[לא מיבעי להדיעות[54] שהאבות יצאו מכלל ב"נ, אלא אפילו להדיעות[54] שלא יצאו מכלל ב"נ — ה"ז רק בנוגע לקיום המצות שלהם וכיו"ב, אבל מציאות עם ישראל התחילה מהאבות].

ונמצא, שאף שהמצות שלנו אינן קשורות להמצות שלפני הדיבור — מ"מ מציאות עם ישראל מתחילה מהאבות.

ומזה — שני הענינים שבמצות מילה: גוף המצוה והחובה של מצות מילה (כאחת מתרי"ג מצות) אינו שייך לציווי הקב"ה לאברהם, כי אם רק למצות

— אם קאי על תורה או על מילה (שבת לג, א. קלז, ב. נדרים לא, ב (במשנה). שם לב, א).

46) ראה לבוש יו"ד סו"ס רס, שהמילה היא „אות חתום בבשרינו ומעידה בנו שבחר בנו מכל העמים ואנחנו עמו כו' חייבים לעובדו כו'". וראה חינוך מצוה ב. ועוד. וראה סידור עם דא"ח ש' המילה (קמג, ג־ד). ועוד.

47) אבות פ"ג מי"א.

48) ל' הרמב"ם.

49) ע"ד מחז"ל (ב"ר פ"א, ד. וראה תדבא"ר פי"ד) דישראל קדמו לתורה, שנאמר צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל.

ולהעיר ג"כ ממחז"ל (ברכות מח, סע"ב ואילך. רמב"ם הל' ברכות פ"ב ה"ג. וראה משנה נדרים שם. רמב"ם סוף הל' מילה) „צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בג' בריתות וזו נתנה בי"ג בריתות". וראה תו"א סוף פרשתנו.

50) ועפ"ז מובן בפשטות הטעם שמילה היא מ"ע שחייבים עלי' כרת, שאין זה עונש רק על ביטול מ"ע אחת, אלא בעיקר מפני שזה נוגע לעצם ענין ישראל.

51) תנחומא משפטים ד.

52) תהלים קמז, יט־כ.

53) ראה גם רמב"ם הל' ע"ז ספ"א: ונעשית בעולם אומה כו' (וראה לקו"ש חלק לא ע' 10 ואילך, הטעם שלידת עם ישראל היא ביצי"מ דוקא). וראה תניא פי"ח: האבות . . זכו להמשיך נר"נ לבניהם אחריהם עד עולם.

54) ראה בארוכה פרשת דרכים בתחלתו. בית האוצר להר"י ענגל בתחלתו. וש"נ.

הקב"ה על ידי משה רבינו: אבל תוכן הברית הנפעל על ידי מצוה זו — השייך לעם ישראל — ה"ז „בריתו של אברהם אבינו", היא המשך להברית שכרת הקב"ה עם אברהם, „זאת בריתי . . ביני וביניכם ובין זרעך אחריך".

ח. עפ"ז יש לבאר עוד הלכה ב־רמב"ם:

בנוגע לברכת המילה פסק הרמב"ם בהל' מילה[55]: ואבי הבן מברך ברכה אחרת כו' להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, מצוה על האב למול את בנו יתר על מצוה שמצווין ישראל שימולו כל ערל שביניהן לפיכך אם אין שם אביו אין מברכין אחרי' ברכה זו. ויש מי שהורה שיברכו אותה ב"ד או אחד מן העם ואין ראוי לעשות כן.

כלומר: לדעת הרמב"ם, הברכה „ל־הכניסו בבריתו של אברהם אבינו" נתק־נה במיוחד עבור אבי הבן, מפני מצוותו הנוספת והמיוחדת שיש לו („יתר על מצוה שמצווין (כל) ישראל") למול את בנו. ולכן „אם אין שם אביו אין מברכין אחרי' ברכה זו".

ומשמעות הענין היא, שזה שע"י ברית מילה מכניסים את הנמול „בבריתו של אברהם אבינו", שייך (בעיקר) למצות האב דוקא.

יש שביארו[56] לפי מה דיליף בקידו־שין[57] דמצות האב למול את בנו הוא מדכתיב[58] וימל אברהם את יצחק בנו, ונמצא שמצות האב שייכת ל„בריתו של אברהם אבינו" (שממנו ילפינן חיובא ד־אב).

אבל מלבד זאת שבס' היד (במנין המצות) מביא הרמב"ם (כנ"ל) הכתוב דפ' תזריע ולא הכתוב דאברהם[59] — הנה גם הביאור עצמו צ"ע, שהרי גם החיוב שעל ב"ד, וכן החיוב של הבן עצמו, נלמדים בקידושין שם מהכתובים גבי אברהם, וא"כ גם החיוב של כל ישראל (ב"ד) ושל הבן עצמו שייכים ל„בריתו של אברהם אבינו", ואין חובת האב שונה מחיובם בענין זה.

ט. אמנם ע"פ משנת"ל בביאור הלשון „בריתו של אברהם אבינו" — יש לבאר השייכות למצות האב דוקא:

שם „ישראל" תלוי בלידה, שבא לה־נולד בירושה מאביו ואמו, דלהיותו בן אברהם יצחק ויעקב (ובת שרה רבקה רחל ולאה) יש לו ממילא שם ישראל בפועל [משא"כ ה„ברית" דתורה, אף ש־מתחייב בתורה ומצוות בדרך ממילא להיותו איש (ואשה ד)ישראל — מ"מ, קיום התומ"צ בפועל תלוי בבחירתו].

ונמצא, שמהותה של מצות מילה (היינו הענין הכללי שבה — „בריתו של אברהם אבינו") הרי היא המשך ללידת הבן, שאז נכנס (בדרך ממילא, מצד הלידה) לכלל ישראל, ושלימות שם ישראל באה לו בעת ברית מילה (ואשה כמאן דמהילא דמיא[60]).

ויש לומר שזהו הטעם שבמצות מילה יש מצוה מיוחדת על האב „יתר על מצוה שמצווין ישראל" [ופשטות הלשון היא, שזה שהמצוה היא על האב אינו רק משום שאא"פ לקטן למול א"ע ולכן

---

55) רפ"ג.

56) הגהות בני בנימין לרמב"ם שם.

57) כט, א.

58) וירא כא, ד.

59) וכמ"ש בהגהות בני בנימין שם, שביאורו אינו לפי הירושלמי שנלמד מהכתוב דפ' תזריע.

60) ע"ז כז, א.

הטילה התורה חיוב זה על האב[61], אלא שזוהי בעצם חובת ומצות האב[62]:

החיוב של כל ישראל „שימולו כל ערל שביניהן" הוא בעיקר מצד גדר חיוב המצוה, שמפני חומרת מצוה זו, ה־טילה התורה חובה על כל ישראל (ב"ד) „שימולו כל ערל שביניהן"; משא"כ המצוה שעל האב היא המשך להולדת הבן, דלהיות שהורי הבן[63] הם שהכניסו אותו לכלל ישראל (ע"י לידתו[64]), לכן על האב לגמור ו„להשלים" אצלו כניסה זו לישראל, על ידי ברית מילה.

ולכן תיקנו הנוסח „להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" במצות האב דוקא — כי ההכנסה „בבריתו של אברהם אבינו", שלימות ענין ישראל, שייכת בעיקר להאב, שהכניסו לכלל ישראל.

(משיחות פורים וט"ז אדר תשמ"ז)

---

61) ראה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג שם בסופו. חמדת ישראל קונט' נר מצוה לסהמ"צ מ"ע רטו. כלי חמדה פרשתנו יז, י (אות ד).

62) וכן מוכח מפסק הרמב"ם שהאב מברך „למול" (ראה לקו"ש חי"א שצויין לעיל הערה 13). וראה כלי חמדה שם.

63) אלא שהוציאה תורה את האם מחיוב זה ואמרה „כאשר צוה אותו אלקים, אותו ולא אותה" (קידושין כט, א. וראה ע"ז כז, א ובתוד"ה אשה שם. ובמדרש הגדול פרשתנו (יז, יג) למדו מ„המול ימול").

64) אף שהיותו ישראל (יהודי) תלוי' בהאם ולא בהאב.